

IEVADA VIETĀ

Kādas ir NVO un aktīvo iedzīvotāju iespējas un vajadzības reģionos? Lai apzinātu un analizētu reģionos pieejamo iespēju atbilstību nevalstisko organizāciju (NVO) un iedzīvotāju grupu vajadzībām, kā arī apkopotu labo praksi, biedrība "Latvijas Lauku forums" 2019.gada rudenī lūdza NVO un aktīvo iedzīvotāju pārstāvjiem piedalīties pētījumā aizpildot anketu. Iegūtais viedoklis ir apkopots šajā dokumentā.

Kā viens no anketas izplatīšanas kanāliem, lai sasniegtu pēc iespējas lielāku skaitu vietēja un reģionāla mēroga NVO, informācija tika izplatīta gan caur LLF biedru un asociēto biedru tīklu un sociāliem medijiem, gan izplatot to caur LLF biedru organizācijām – vietējām rīcības grupām un sadarbības partneriem – reģionālajiem NVO resursu centriem.

2018. gadā veidotā pētījumā konstatēts, ka tikai 4% Latvijas iedzīvotāju laukos iesaistās pilsoniskās līdzdalības aktivitātēs (Rīgā – 16%), turklāt biežākā līdzdalības aktivitāte ir talkas (25% no līdzdalības aktivitātēm)¹– vides sakopšana, nevis iesaiste/līdzdalība politiskajos procesos vai kopienas sociālās vides uzlabošanā. Lai arī pilsoniskās līdzdalības līmeni reģionos būtiski ietekmē sociālekonomiskie apstākļi, ļoti nozīmīga ir arī konkrētajā teritorijā pastāvošā atbalstošā un aktivitāti stimulējošā vai ierobežojošā vide - finanšu, materiālo un citu resursu pieejamība. Vai teritorijā pieejamie atbalsta veidi ir atbilstoši NVO un neformālo iedzīvotāju grupu vajadzībām?

2018. gadā Latvijas Lauku forums (LLF), sadarbībā ar vietējām rīcības grupām un reģionālajiem NVO resursu centriem, apzināja esošās aktīvās pilsoniskās iniciatīvas gandrīz visos Latvijas pagastos, fiksējot, vai pagastā kā administratīvā teritorijā pastāv vismaz viena formāli reģistrēta biedrība vai nodibinājums, kas aktīvi darbojas kā pilsoniskā iniciatīva teritorijas attīstības veicināšanai un iedzīvotāju aktivizēšanai, identificējot arī „baltos” pagastus, t.i. teritorijas, kurās neviena iniciatīva nepastāv vai nav identificējama. Informācijas apzināšana tika veikta gan lai identificētu dažādas pilsoniskās iniciatīvas, kas strādā kā savu teritoriju „dzinējspēki” pilsoniskās aktivitātes līmeņa paaugstināšanā, gan lai apzinātu situāciju par izskanējušo pasivitāti un zemu līdzdalību lauku teritorijās. Rezultātus LLF apkopoja kartogrāfiskā materiālā, kas pieejams te: <https://ej.uz/LLF-NVO-pagastos>.

Turpinot darbu ar pilsoniskās aktivitātes izzināšanu Latvijas reģionos, LLF 2019. gada vasarā apzināja aktuālo informāciju par pastāvošo vidi pilsonisko aktivitāšu un biedrību un nodibinājumu darbības stimulēšanai vai darbības ierobežošanai, saņemot atbildes no 96 pašvaldībām. Iegūtais viedoklis ir apkopots dokumentā, kas pieejams te: https://ej.uz/LLF_atbalsts_NVO. Šajā dokumentā apkopots NVO dažādos veidos iesaistīto personu viedoklis.

Biedrība "Latvijas Lauku forums" (LLF) ir nacionāla mēroga jumta organizācija, kas biedru pulkā apvieno vairāk nekā 80 organizācijas visā Latvijā, t. sk. 34 vietējās rīcības grupas. LLF misija – Veicināt Latvijas lauku līdzsvarotu attīstību, lai Latvijas lauki kļūtu par vietu, kur dzīvo apmierināti cilvēki, kuri savā dzīves vietā spēj realizēt ekonomiskās un sociālās vajadzības.

Sabiedrības integrācijas fonds

Kultūras ministrija

Šis aptaujas rezultātu apkopojums ir sagatavots ar Sabiedrības integrācijas fonda finansiālu atbalstu no Kultūras ministrijas piešķirtajiem Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par apkopojuma saturu atbild biedrība „Latvijas Lauku forums”.

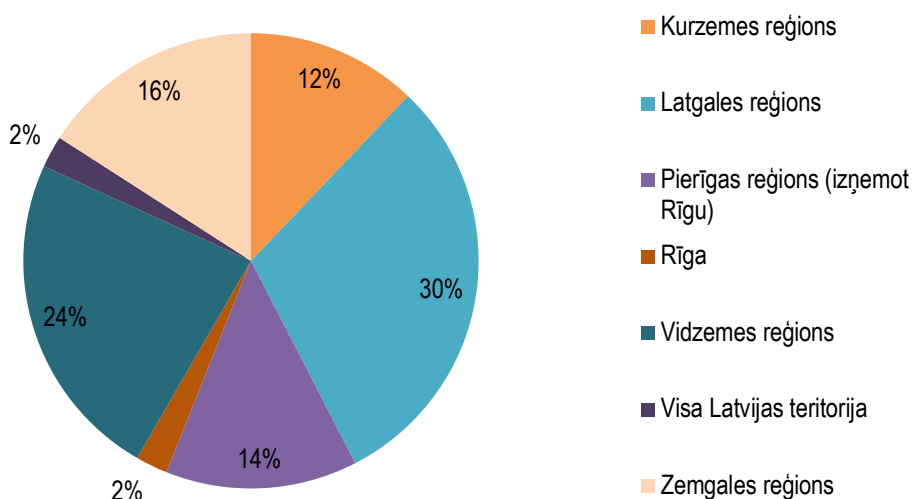
¹ „Latvijas fakti” pētījums https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/latvijas_fakti_nvo-12_2018.pdf

NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU UN NEFORMĀLO IEDZĪVOTĀJU GRUPU VAJADZĪBAS UN IESPĒJAS

NVO un iedzīvotāju viedokļi 2019. gada rudenī, aizpildot LLF veidoto anketu, izteica 132 respondenti. Visaktīvākie respondenti bijuši Latgales un Vidzemes reģionos, savukārt mazāk aktīvi anketas aizpildīšanā bijuši Kurzemes un Zemgales reģioni. Mazais nacionāla mēroga organizāciju pārstāvju atbilžu skaits sasaistāms ar mērķtiecīgu, galvenokārt, vietēja un reģionāla darbības mēroga NVO pārstāvju viedokļa apzināšanu. Savukārt 4 pārstāvji atzīmēja, ka nav iesaistīti NVO darbībā. Visvairāk respondentu darbojas kā padomes vai valdes locekļi NVO, tāpat nozīmīga daļa ir organizāciju biedri. Jāatzīmē, ka 26 respondentiem ir divas lomas (visbiežāk - brīvprātīgais darbinieks un biedrs) un 6 respondentiem - trīs lomas.

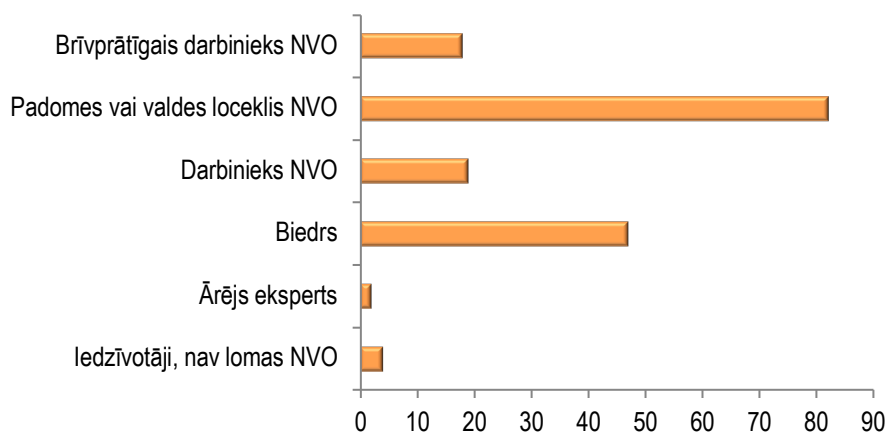
1. attēls. Respondentu pārstāvētais reģions.

(Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

2. attēls. Respondenta iesaistes veids nevalstiskajā organizācijā (NVO) vai neformālā aktīvu iedzīvotāju grupā

(Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

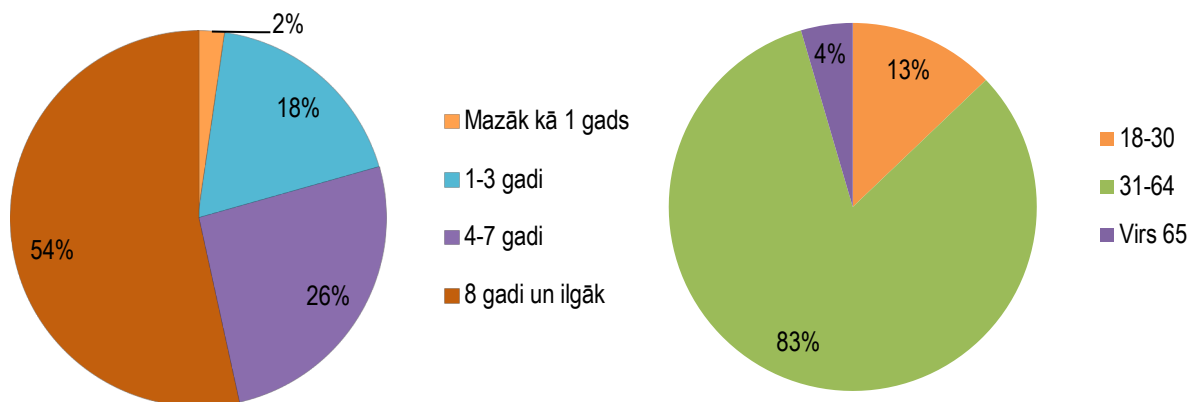

Tāpat ir aptverts **respondentu klāsts, kas NVO darbojas ilgstoši** - 104 aptaujātie organizācijā darbojas jau vairāk nekā četrus gadus, no kuriem 70 - astoņus gadus un vairāk. Ilgstošā darba pieredze organizācijās respondentiem ļauj izvērtēt atbalsta politiku maiņu un kopējās situācijas evolūciju, kas vērojams atvērtajās atbildēs kā esošās un iepriekš pastāvošas vides salīdzinājums. 20% respondentu NVO sektorā darbojas 3 gadus un mazāk. Šāds respondentu sadalījums norāda uz respondentu, aktīvo NVO ilgtermiņa darbību reģionāla un vietēja līmeņa NVO, tomēr netika izziņāta lomu maiņa, tāpēc nevar novērtēt vai esošie aktīvistu veikusi nemainīgas funkcijas. Lielākā daļa iesaistīto ir cilvēki vecuma grupā no 31 līdz 64 gadiem, pretēji jauniešiem, kuri respondentu starpā bija tikai 17, iespējami norādot, ka anketa sasniegusi nelielu skaitu jauniešu organizācijas. Pensijas vecuma respondentu neliels skaits, iespējams, saistīts ar anketas digitālo izplatīšanas veidu.

3. attēls.

Pa kreisi. **Respondenta iesaistes ilgums nevalstiskajā organizācijā (NVO)**. Pa labi. **Respondentu vecums**.

(Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

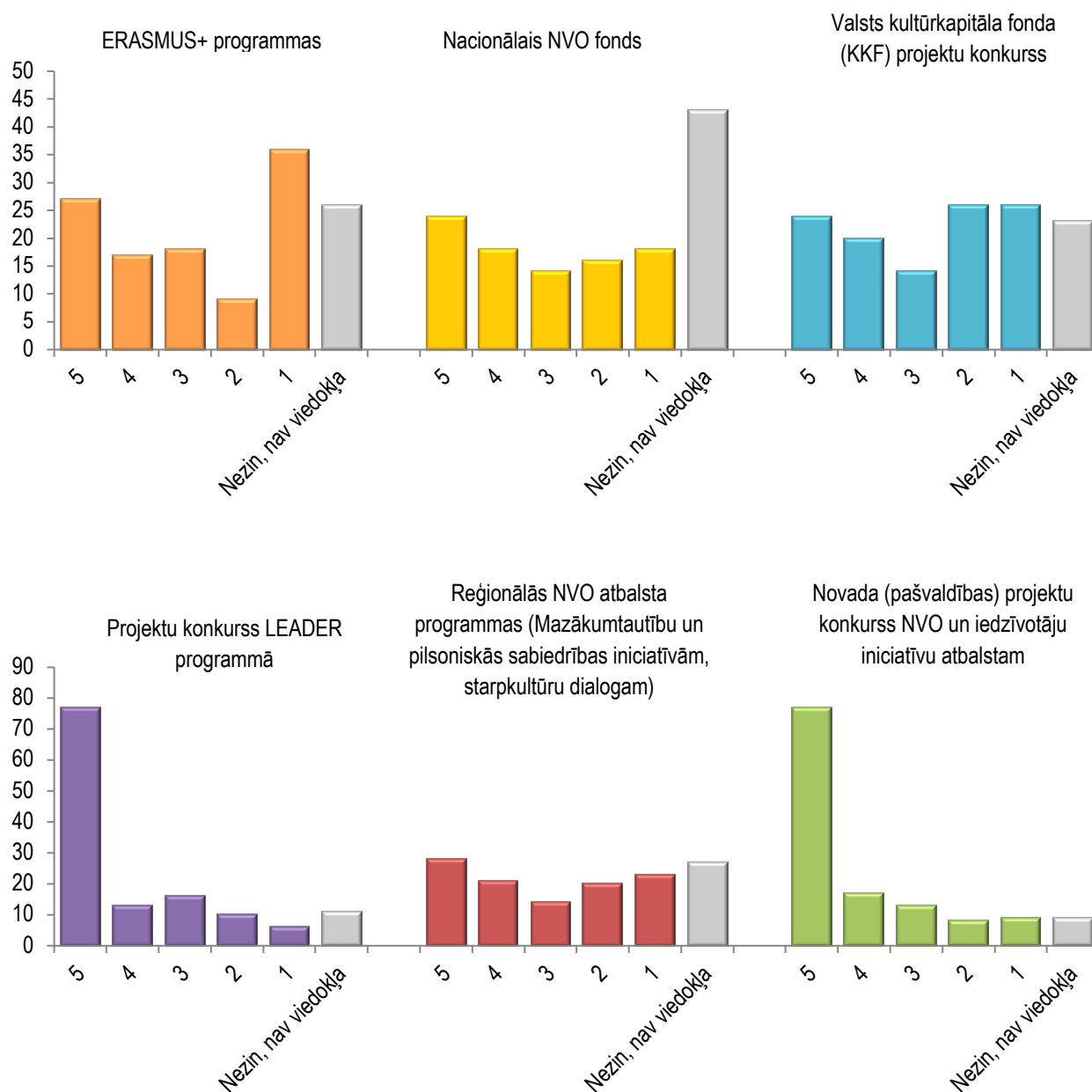

Lielākā daļa respondentu **viņu pārstāvētajā NVO kā būtisku norādījuši vienu vai divus projektu konkursus**, norādot, ka citi ir maznozīmīgi vai nav zināmi. Tāpat saskatāma tendence, ka biežāk NVO vienlaikus kā būtiskas atzīmējušas tikai nacionāla, starptautiska mēroga vai lielāka finanšu apjoma konkursus, vai pretēji - tikai mazāku finanšu resursu apjoma konkursus, kas būtiski parāda, ka **dažāda rakstura NVO nepieciešami dažāda apjoma/veida projektu konkursi**.

Piecu punktu skalā, izvērtējot atbalsta programmu/fondu nozīmību, visvairāk (77) respondenti kā nozīmīgākos novērtējuši LEADER programmas projektu konkursus un novada/pašvaldības projektu konkursus NVO un iedzīvotājiem. Teju trešā daļa respondentu norādījuši, ka nezina vai viņiem nav viedokļa par Nacionālo NVO fondu, par maznozīmīgu 34 respondenti atzinuši Erasmus+ programmas projektu konkursu. Savukārt, 25 respondentiem nav viedokļa par reģionālajām NVO atbalsta programmām, kuras 23 respondenti atzinuši par maznozīmīgām pārstāvēto NVO darbības nodrošināšanai pretēji 28 respondentiem, kuri, piešķirot 5 punktu atzīmi, tās atzinuši par ļoti nozīmīgām.

4. attēls. Atbalsta programmas/fonda nozīmība respondenta nevalstiskajai organizācijai (NVO), kur 1 - maznozīmīgi, 5 – ļoti nozīmīgi.

(Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

Respondenti minējuši arī citas atbalsta programmas un fondus, piemēram, vairākkārtīgi minēts Borisa un Ināras Teterovu fonds, EEZ un Norvēģijas finanšu instruments un Sorosa fonds. Tāpat pārstāvētās NVO darbības spēcīnāšanai un uzturēšanai respondenti norāda dažādu ārvalstu fondu, vēstniecību atbalstu un pārrobežu sadarbības programmu izmantošanu, minēts arī Iekšlietu ministrijas administrētais Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds. Viens no NVO finansējuma avotiem, kā norāda respondenti, ir arī mecenātisms un ziedojumi gan no privātpersonām, gan uzņēmējiem.

Atsevišķas NVO norādījušas, ka nodarbojas arī ar saimniecisko darbību, galvenokārt piedaloties pašvaldību un valsts iepirkumos, tādējādi, nodrošinot finanšu resursus pamatdarbības aktivitāšu īstenošanai. Minēts arī, ka netiešs, bet nozīmīgs atbalsts NVO aktivitātēm ir vietējās infrastruktūras sakārtošana.

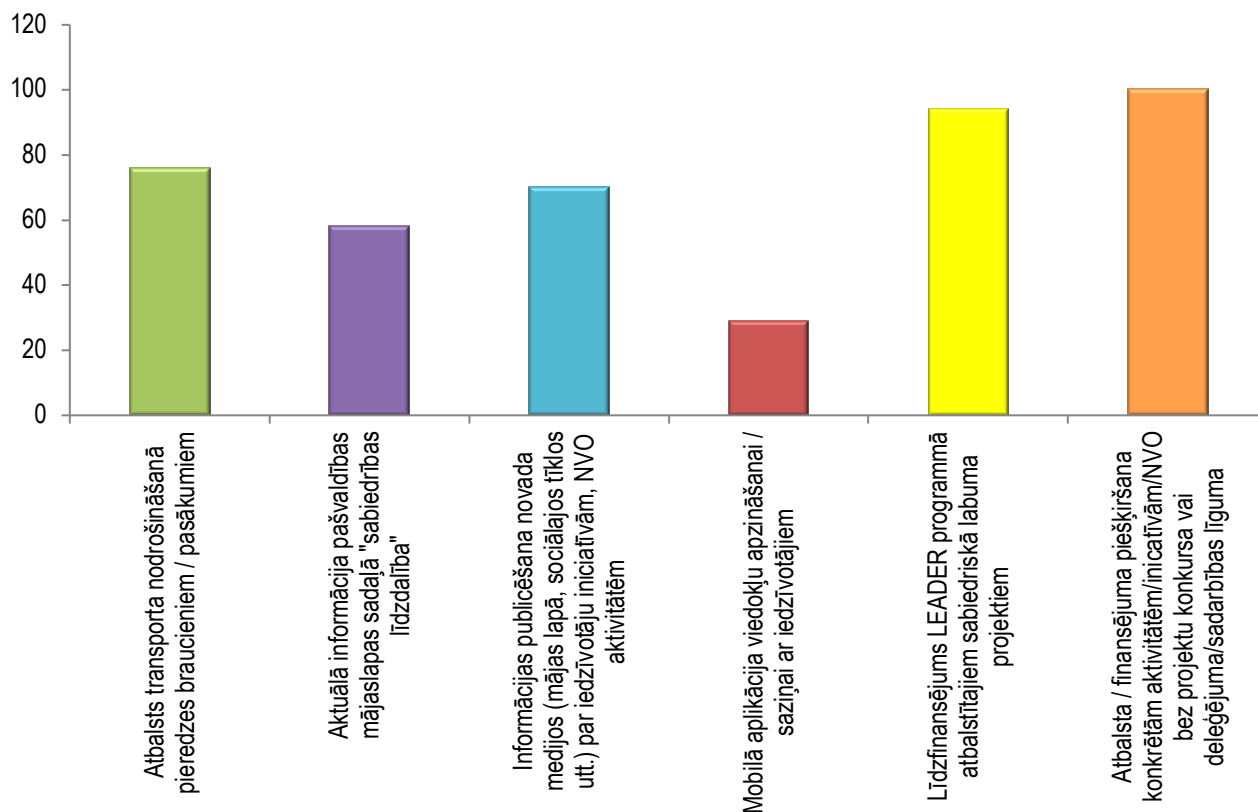
Līdztekus pašvaldību organizētajiem pašvaldību projektu konkursiem respondenti kā **nepieciešamāko finansiālo atbalstu sevis pārstāvētajiem NVO norādījuši atbalstu no pašvaldības bez deleģējuma/sadarbības līguma vai projektu konkursa** (100 respondenti). Lielākā daļa respondentu (94) norāda arī, ka vēlētos saņemt līdzfinansējumu LEADER programmā atbalstītajiem sabiedriskā labuma projektiem un citiem projektu konkursiem, tāpat minēta vēlme pēc NVO projektu konkursu regularitātes.

Par vēlamiem norādīti arī dažādi **nefinanšu atbalsta veidi** – liela daļa vēlētos pašvaldības atbalstu darbībai caur transporta nodrošināšanu pieredzes braucieniem un pasākumiem, kā arī par svarīgu un vēlamu atzinuši pašvaldības atbalstu informācijas izplatīšanā un NVO aktivitāšu popularizēšanā gan mājas lapā, gan novada medijos.

Tāpat NVO aprakstos uzsvēruši speciāli NVO lietām deleģētu mentoru/konsultantu pašvaldībās, atbalstu telpu nodrošināšanai, piešķirot telpas NVO apsaimniekošanai vai piešķirot īres maksas atlaides vai komunālo maksājumu atvieglojumus.

5. attēls. No novada nepieciešamais atbalsts.

(Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

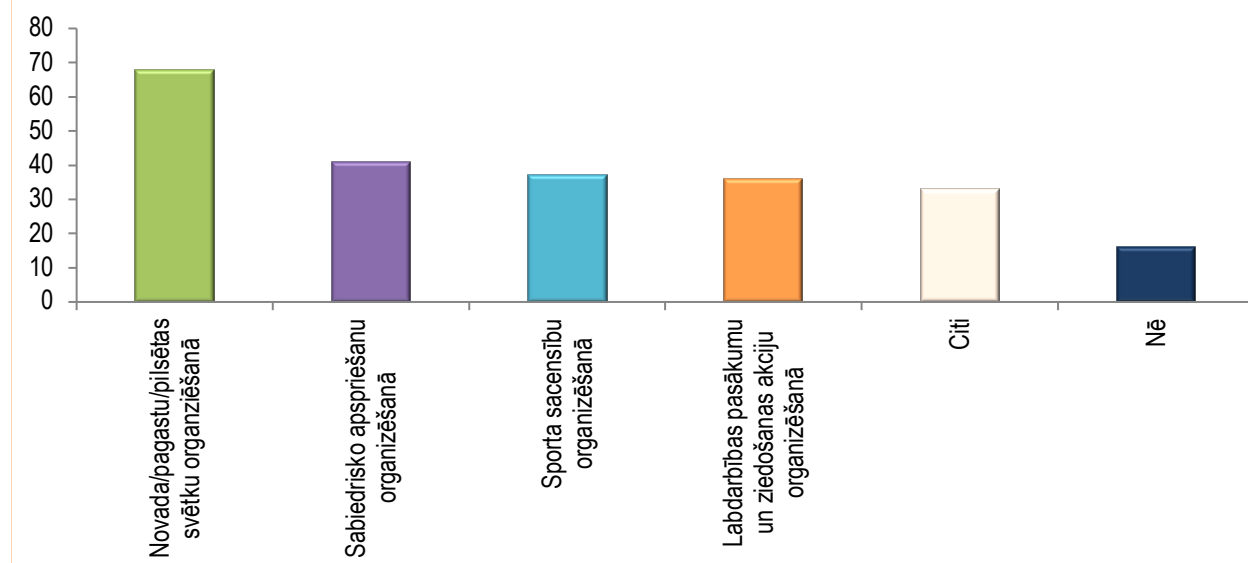

Savas darbības spēcīnāšanai un finansiālās stabilitātes nodrošināšanai respondenti norādījuši, ka vēlētos saņemt **iespēju piedalīties pašvaldības iepirkumos**, kas attiecināms uz pašvaldībām, kurās NVO interesējošos iepirkumos biedrības un nodibinājumi nav ietvertas kā juridiskās formas, kas var pretendēt uz iepirkumos izsludināto pakalpojumu nodrošināšanu. Tāpat kā nozīmīgu atbalstu NVO darbībai, respondenti norādījuši iespēju tikt **iesaistītiem un padarīt NVO par pastāvīgu partneri pašvaldībās cilvēku iesaistīšanai pilsoniskās aktivitātes procesos**, veidojot papildinātību un sinerģiju.

Dažādie pašvaldības finanšu instrumenti NVO darbības atbalstam varētu ietvert arīrdzan atlīdzību segšanu aktīvākajiem NVO biedriem, tādejādi nodrošinot aktivitātes noturību, kam ir tendence būt nestabilai, galvenokārt, biedru ierobežoto iespēju dēļ novirzīt laika un finanšu resursus brīvprātīgajām aktivitātēm.

6. attēls. Līdzšinējās sadarbības pastāvēšana ar pašvaldību un sadarbības jomas

(Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

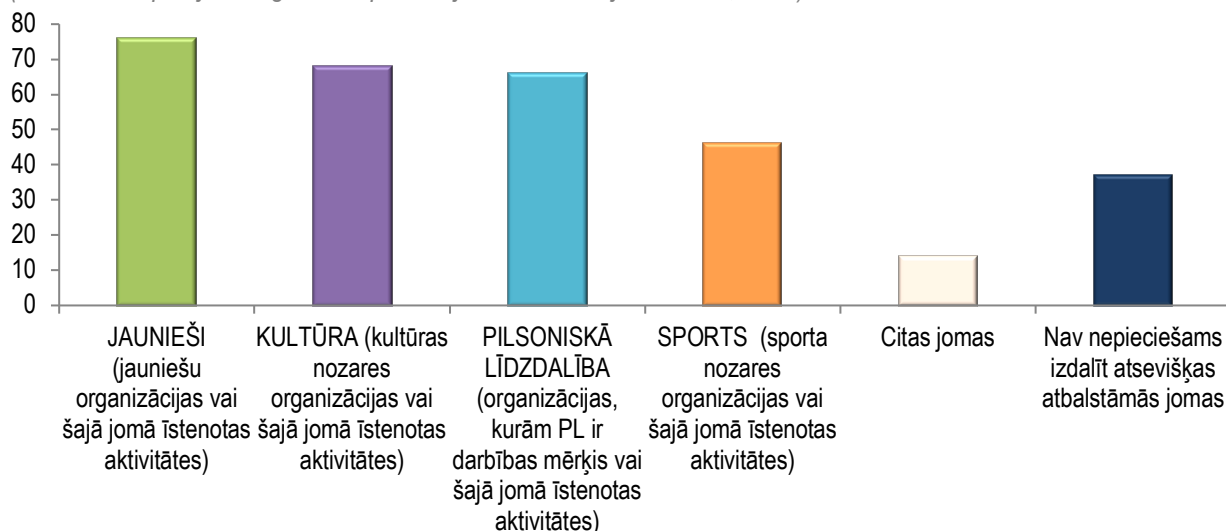
NVO un iedzīvotāju **sadarbība ar pašvaldību visbiežāk norisinās caur rekreatīvu un iedzīvotājus saliedējošu pasākumu organizēšanu**, tā piemēram, vairāk nekā puse respondentu ir sadarbojušies ar pašvaldību novada, pagastu vai pilsētas svētku organizēšanā, un tāpat daļa respondentu norāda, ka sadarbojas sporta sacensību organizēšanā, minētas arī kolektīvi teritorijas labiekārtošanas pasākumi jeb talkas. Sadarbība neizpaliek arī sabiedrības līdzdalības veicināšanas un viedokļa apzināšanas pasākumiem, galvenokārt, caur sabiedrisko apspriežu organizēšanu, uz ko norāda 40 respondenti. Pašvaldības iesaistījušās iedzīvotāju aktivizēšanas un atbalsta aktivitātēs, īstenojot vietējās attīstības stratēģijas LEADER programmas ietvaros. Tiek minētas arī citas aktivitātes, galvenokārt, saistītas ar labdarības aktivitātēm un izglītojošu pasākumu organizēšanu – semināri, meistarklases un forumi, kultūras pasākumu organizēšanu, kā arī aktivitāšu rīkošanu bērniem, piemēram, sadarbojoties nometņu organizēšanā.

Jautājot, kādās darbības jomās būtu nepieciešams **atbalsts novada/pilsētas mērogā**, vairāk nekā puse respondentu norādījuši, ka tieši **jauniešu organizācijas un aktivitātes jauniešu mērķa grupai** būtu atbalstāmas, tādejādi norādot, ka jaunieši ir prioritāri aktivizējami attiecīgajās teritorijās, tas sasaucas ar respondentu iepriekš norādīto sadarbību pasākumu organizēšanā, kur jaunieši kā atsevišķa mērķa grupa neuzrādījās, respondentiem pastarpināti pieminot bērnu nometņu organizēšanu. **Kultūras jomu kā atbalstam nepieciešamo norādījusi puse respondentu un teju tikpat norāda uz pilsoniskās līdzdalības jomas atbalsta nepieciešamību**. Sporta jomas atbalsta nepieciešamībai radītājs ir mazāks, tikai 46 respondenti norādot uz atbalsta nepieciešamību šajā jomā. Savukārt, 37 respondenti norāda, ka nav nepieciešams izdalīt konkrētas jomas, bet atbalsts būtu nepieciešams NVO sektoram kopumā, veicinot iedzīvotāju iesaisti un kopienas filantropiju. Kā cita atbalstāmā joma norādīta arī sociālā joma, kurā NVO var samazināt pašvaldību augošo slogu, kas saistīts galvenokārt ar populācijas novecošanos lauku teritorijās jauniešu un darba spējas vecumā esošo iedzīvotāju emigrācijas rezultātā. Minēta tiek arī izglītības joma, īpašu uzsvāru liekot uz iedzīvotāju kompetenču paaugstināšanu un personīgās izaugsmes veicināšanu caur mūžizglītības programmām, radošajām darbnīcām, meistardarbnīcām, lekcijām u.c.

7. attēls. Darbības jomas, kuras būtu nepieciešams atbalstīt novada / pilsētas mērogā.

(Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

Lielākajā daļā pašvaldību tiek rīkoti projektu konkursi NVO un neformālajām iedzīvotāju grupām, bet konkursu norise, regularitāte, atbalstāmās jomas un pieejamās summas dažādajās pašvaldībās ir atšķirīgas. Aicināti izteikties par nepieciešamajiem uzlabojumiem šajos konkursos, tajos novados, kur tādi tiek rīkoti, **respondenti ir norādījuši uz vairākiem aspektiem, kurus vēlētos redzam maināties:**

- ▶ pirmkārt, **uzlabot procesu caurspīdību vērtēšanas kritēriju piemērošanā**, tādejādi izvairoties no pārlieku subjektīviem lēmumiem personīgās ieinteresētības, labuma vai pat interešu konflikta. NVO pārstāvji rekomendē **vērtēšanas komisijā iekļaut arī vismaz vienu NVO pārstāvi**, ne tikai pašvaldības darbiniekus, lai veicinātu domapmaiņu, sekmētu pašvaldību izpratni par NVO darbu un iedzīvotāju iesaisti, kā arī sekmētu uzticību, mazinot vienpusēju interešu pārstāvēšanas draudus,
- ▶ projektu konkursu izsludināšanas procesā konkrēti **norādīt maksimālās projektos pieejamās summas un prasības** pretendentiem, kā arī rezultātu publicēšana, veicinot sabiedrības informētību,
- ▶ procesu atvieglotu un NVO iespējas palielinātu **mentora/konsultanta pieejamība** rekomendāciju sniegšanai un palīdzībai pieteikumu sagatavošanā, respondenti norādījuši, ka būtu vēlams paaugstināt kopējo pieejamo finansējumu konkursā kā arī palielināt pieejamo finansējumu vienam projektam, kas radītu iespējas īstenot plašākas iniciatīvas,
- ▶ norādīta nepieciešamība **paplašināt atbalstāmās jomas**, lai netiktu atbalstītas, piemēram, tikai teritorijas labiekārtošanas aktivitātes, bet arī "mīkstās" aktivitātes. Vairāki respondenti rekomendē arī **atbalstāmo jomu prioritizēšanu** atbilstoši apzinātām iedzīvotāju vajadzībām.

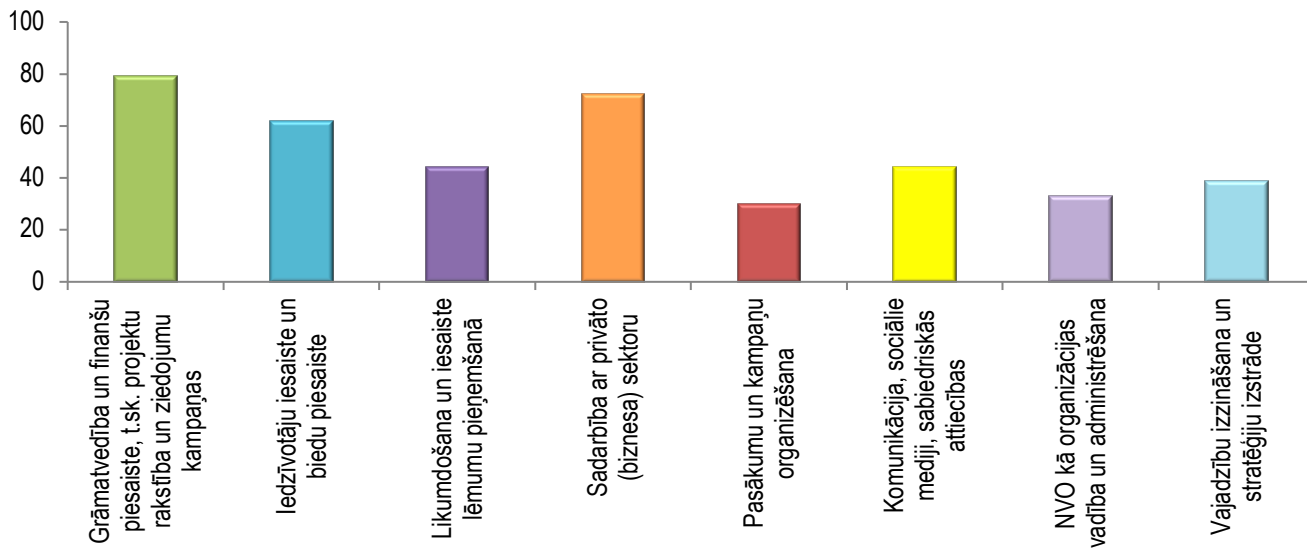
Atbildot par nepieciešamajām rīcībām kapacitātes spēcīnāšanai, respondenti norāda, ka **kapacitāti izstrādāt kvalitatīvus projektu pieteikumus palielinātu projektu konkursu salāgošana** ar citiem novada/pagasta/pilsētas pasākumiem un ar citiem projektu konkursu termiņiem, piemēram, LEADER programmas konkursiem, lai NVO šādi varētu pieteikties uz līdzfinansējumu, tādejādi spēcīnot organizācijas kopējo darbību.

Liels balsts NVO kapacitātes stiprināšanai būtu **pastāvīgs mentoringa pakalpojumu un konsultāciju nodrošinājums** pašvaldībās. Kopumā atbildot, kādās tēmās būtu nepieciešams atbalsts, rezultāti no respondentiem bija dažādi, atkarībā no NVO pārstāvja iesaistes ilguma un funkcijām NVO, mazāk diferencēts atkarībā no pārstāvētā reģiona. Trīs visvairāk minētās tematikas ir konsultācijas grāmatvedības un finanšu piesaistes jautājumos (79 respondenti), sadarbība ar privāto sektoru (72 respondenti) un atbalsts iedzīvotāju iesaistes un jaunu biedru piesaistes jautājumos (62 respondenti). Tiek minēta arī vajadzība pēc konsultācijām par esošo aktīvistu un biedru spēcīnāšanu, cilvēkresursu vadību, līderību, psiholoģiju un motivācijas noturēšanu.

Daļa respondentu norāda, ka NVO pārstāvjiem nepieciešama **izglītība, kur iespējams saņemt dokumentu par konkrēto zināšanu iegūšanu**. Šobrīd pašvaldības daudzviet NVO aktīvos cilvēkus uzskatot „par cilvēkiem, kuri kaut ko grib panākt, bet kuri nesaprot lietas, un tāpēc nav vēra ņemami - pēc principa: negrib viņi sēdēt mājās, nu lai jau darbojas savā lauciņā”.

8. attēls. Tēmās, kurās nepieciešams mentorings un konsultācijas.

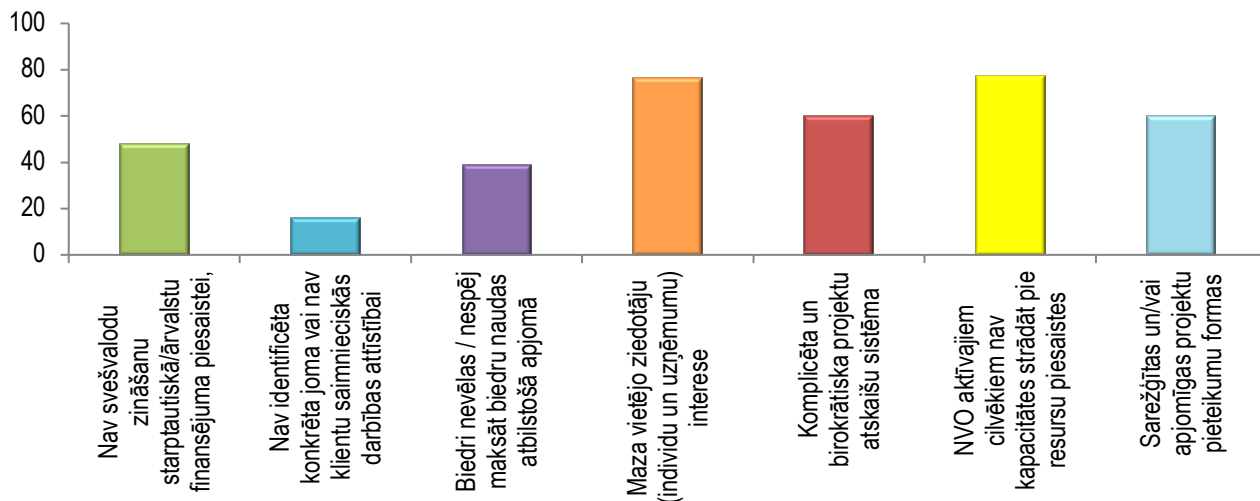
(Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019)

Aptaujātie NVO pārstāvji un iedzīvotāji norāda, ka **būtiskākie izaicinājumi resursu piesaistē ir NVO aktīvo cilvēku kapacitātes trūkums** darbam pie resursu piesaistes, norādot, ka **jaunu cilvēku piesaiste ir sarežģīta, jo nav iespējas nodrošināt pastāvīgu darbavietu**, kā arī jaunie cilvēki, kas apmācīti NVO sektorā, ir tendence doties strādāt citviet. Tāpat reģionu NVO norāda uz **aktīvo cilvēku trūkumu, kuri brīvprātīgi būtu gatavi izmantot daļu sava brīvā laika sabiedrības labā**. Resursu piesaisti NVO būtiski apgrūtina arī mazā vietējo ziedotāju interese par NVO sektoru, kā arī sarežģītas, apjomīgas projektu pieteikumu formas un komplikētas projektu atskaišu sistēmas. Savukārt, starptautiskā finansējuma piesaistei būtisks apgrūtinājums ir svešvalodu zināšanu trūkums. Tāpat arī tiek minēts, ka trūkst NVO pieejamu finansējuma avotu- esošajos projektu konkursos pieprasītais finansējums būtiski pārsniedz pieejamo, radot lielas konkurences apstākļus un bieži – iespēju saņemt finansējumu tikai pieredzējušām un profesionālām NVO.

9. attēls. Būtiskākie izaicinājumi resursu piesaistē NVO vai iedzīvotāju iniciatīvai

(Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

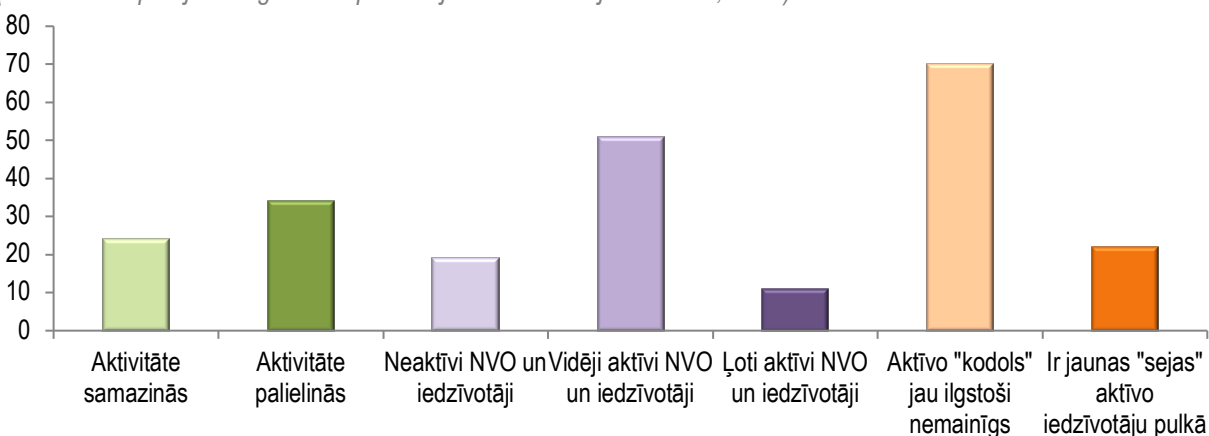

Raksturojot NVO un neformālo iedzīvotāju grupu aktivitāti savā teritorijā, gandrīz puse respondentu norādījuši, ka aktīvo iedzīvotāju “kodols” jau ilgstoši ir nemainīgs, pretēji – ka aktīvo iedzīvotāju starpā parādījušies jauni cilvēki, norāda trīsreiz mazāk NVO pārstāvju. Par iedzīvotāju aktivitāti un tās mainību izteikušies daudz mazāk respondentu, aprakstītais nekorelē ne ar pārstāvēto teritoriju, ne darbības ilgumu vai atbalsta veidu. Respondentu aprakstītā situācija ir ļoti dažāda - daļa respondentu, raksturojot iedzīvotāju aktivitāti, norādījuši par esošo ideju trūkumu, citviet neesot pietiekami resursu ideju īstenošanai, vienviet jaunieši neiesaistoties NVO aktivitātēs un neizrādot interesi par pilsonisko aktivitāti, bet citviet jauniešu iesaistes aktivitāte palielinoties, radot paaudžu konfliktus, vienviet NVO ir maz un nevēlas savstarpēji sadarboties, citviet NVO ir daudz un aktīvi meklē tīklošanās iespējas, tāpat arī vienviet NVO un aktīvajiem iedzīvotājiem veidojas laba sadarbība ar novada/pagasta pārvaldi, bet citviet sadarbība neveidojas vai pat ir konfliktuāla.

10. attēls. NVO un neformālo iedzīvotāju grupu aktivitātes raksturojums novadā/darbības teritorijā

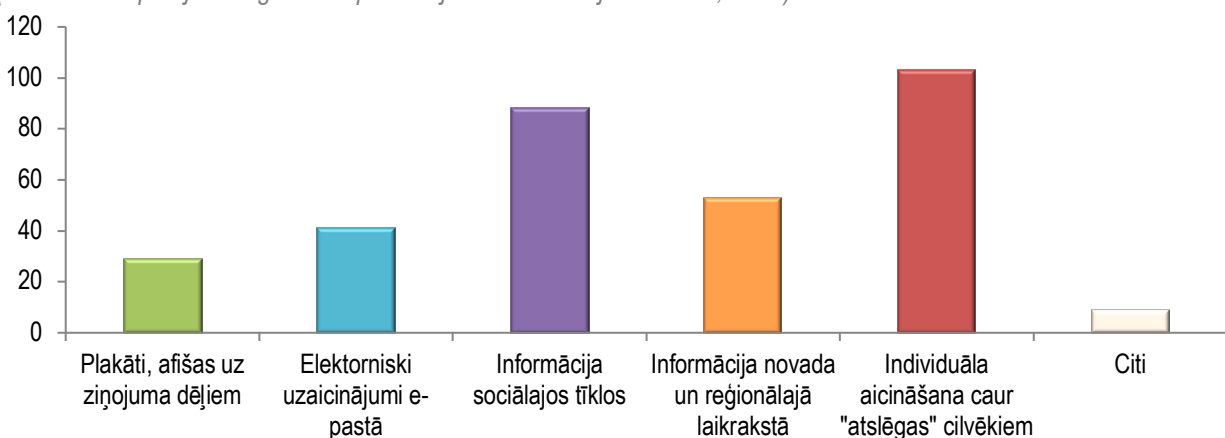
(Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

Iedzīvotāju iesaiste paliek viens no aktuālākajiem problēmjautājumiem, kuram NVO meklē risinājumus, izmēģinot dažādas iesaistes metodes. Par efektīvākajām metodēm aptaujas rezultātā atzīta individuāla cilvēku aicināšana caur “atslēgas” cilvēkiem (75% respondentu) un iedzīvotāju uzrunāšana ar sociālo tīklu palīdzību (66% respondentu). Savukārt, informācijas izvietojumu reģionālos un novada laikrakstos par efektīvu atzinuši 53 respondenti, tomēr tiek minēts, ka citviet piekļuve laikrakstiem ir ierobežota. Informācija tiek izplatīta arī elektroniski, izsūtot to ar e-pastu palīdzību, bet līdzīgi kā ar informācijas izplatīšanu sociālos tīklos, tas ir iedarbīgi tikai uz konkrētajām mērķa grupā, kas virtuālajā vidē uzturas, bieži neietverot seniorus.

11. attēls. Efektīvākās metodes iedzīvotāju iesaistei viedokļa izteikšanai NVO darbības teritorijā

(Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

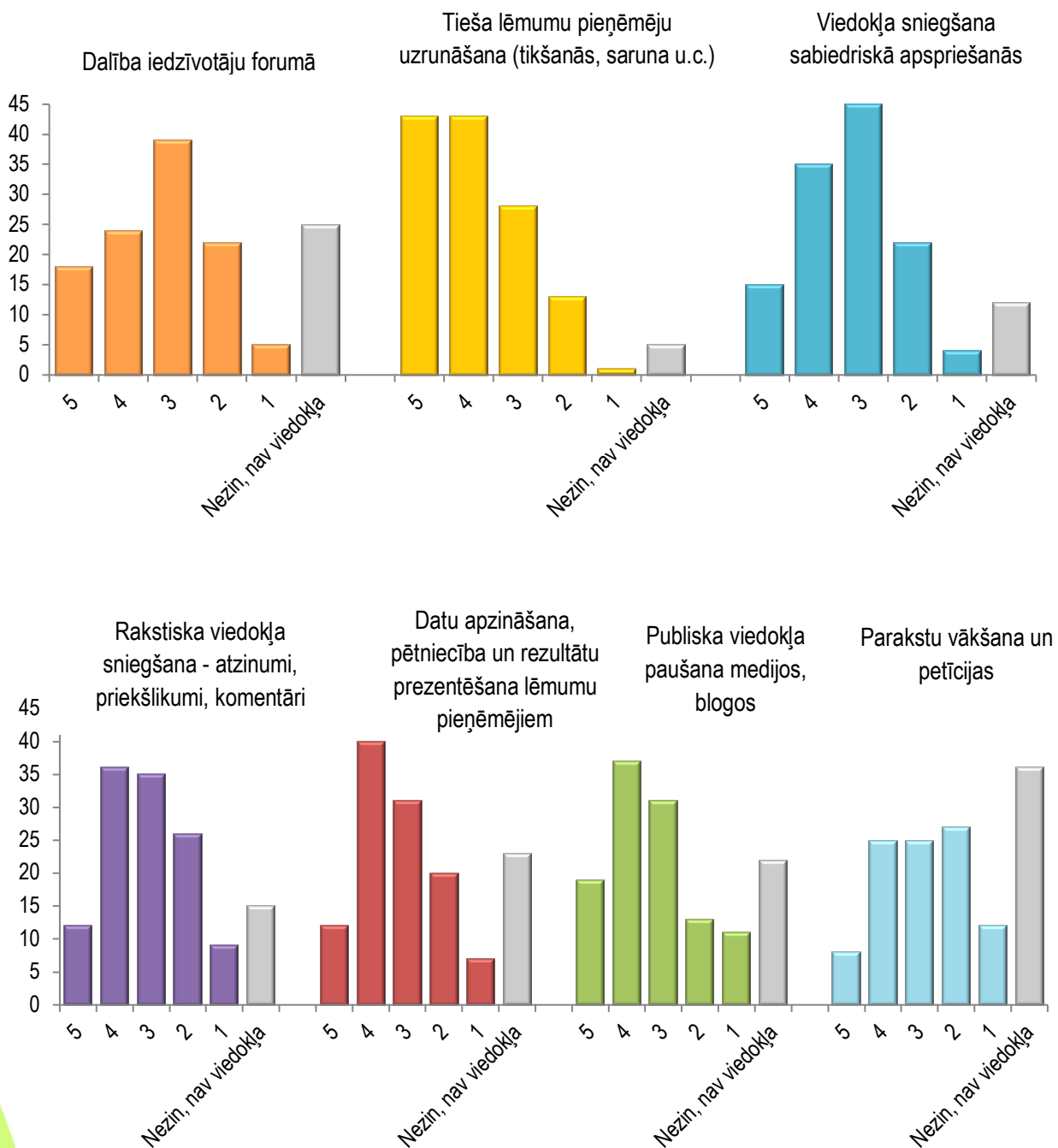

Aicināti izvērtēt līdzšinējo pieredzi dažādu līdzdalības iespēju izmantošanā lēmumu pieņemšanā, respondenti kā **efektīvāko metodi norādījuši tiešo lēmumu pieņēmēju uzrunāšanu organizētu sarunu vai tikšanos ietvaros**. Kā mazāk efektīvas tika norādīta viedokļa izteikšana sabiedriskajā apspriešanās un iedzīvotāju forumos, vienlaikus jānorāda, ka daļa respondentu izcēla datu vākšanu un pētniecību, kā arī vai publiska viedokļa paušanu medijos kā konkrētus ļoti efektīvus labās prakses piemērus.

Respondenti norāda arī, ka efektīvākai un pastāvīgai iedzīvotāju iesaistei, būtu nepieciešams **slēgt līgumus ar atbilstošiem novada NVO par iedzīvotāju iesaistes sekmēšanu**, kuras attiecīgi strādātu ar dažādu sabiedrības grupu iesaisti lēmumu pieņemšanā, t.sk. pilsoņu izglītošanā, kultūras veidošanā un apdzīvotu vietu dzīvīguma uzturēšanā.

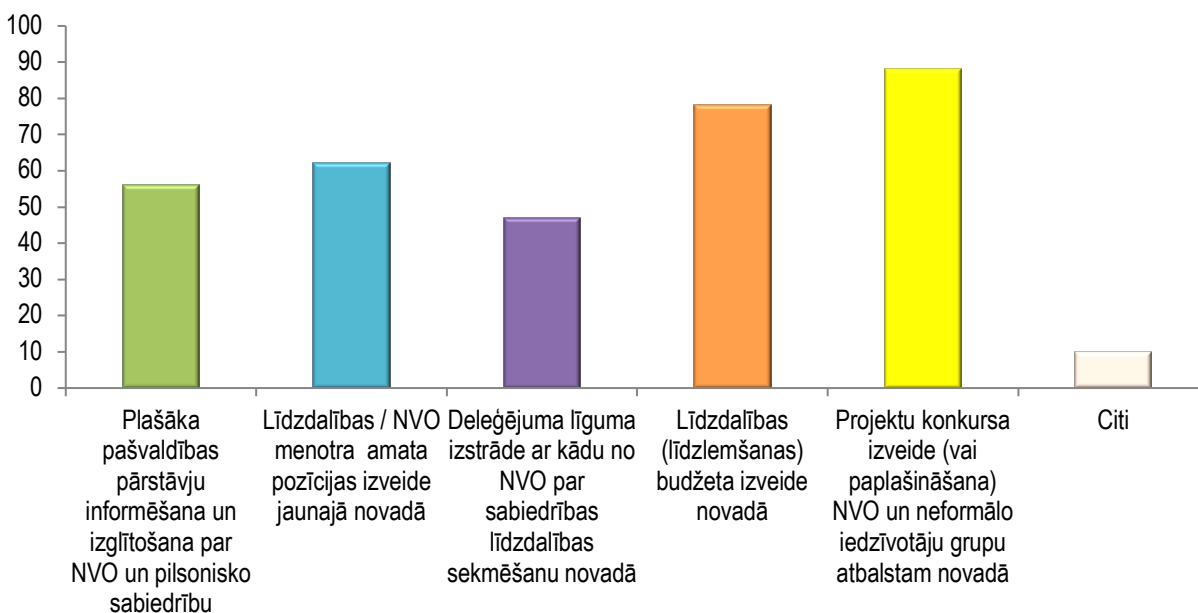
12. Pieredze līdzdalības iespēju izmantošanā lēmumu pieņemšanā

(Avots: LLF aptaujā sniegto pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

Reģionos iedzīvotāju izsaka bažas par **līdzdalības iespēju mazināšanos no novadu centriem attālākajās teritorijās pēc plānotās administratīvi teritoriālās reformas īstenošanas**. Lai līdzdalības iespējas reformas rezultātā tiktu pozitīvi ietekmētas, ka nepieciešamos uzlabojumus lielākā daļa respondentu (66%) norādījuši **projektu konkursu izveidi un paplašināšanu** NVO un neformālo iedzīvotāju grupu iniciatīvu atbalstam un **līdzdalības budžeta izveidi novadā** (57%), norādot arī ka īpaša uzmanība jāpievērš mazajiem ciemiem, kuri varētu tikt atstāti “novārtā” mazo vēlētāju skaita dēļ, tāpēc vēlams pielāgot līdzdalības budžeta balsošanas formas, lai mazo ciemu iedzīvotāju balsis tiktu sadzirdētas. Aptuveni puse no respondentiem līdzdalības iespēju palielināšanai vēlētos redzēt līdzdalības un NVO mentora amata pozīcijas izveidi jaunajos novados, vienlaikus, lai šīs iespējas tiktu efektīvi izmantotas par svarīgu minēta arī iedzīvotāju un pašvaldību pārstāvju izglītošana par līdzdalības iespējām un lēmumu pieņemšanas procesiem, kopienu veidošana un kopienu līderu stiprināšana.

13. attēls. **Nepieciešamās izmaiņas respondenta novadā, lai plānotā administratīvi teritoriālā reforma pozitīvi ietekmētu līdzdalības iespējas.** (Avots: LLF aptaujā sniegto NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis, 2019).

Aptaujas ietvaros NVO pārstāvji un iedzīvotāji minējuši, ka liela loma ir regulāras komunikācijas uzturēšanai ne tikai starp iedzīvotājiem un NVO, pašvaldībām un NVO, bet arī **NVO savā starpā**. Tāpat sekmējot aktīvāku NVO tikšanos novadu un reģionu ietvaros, respondenti norāda nepieciešamību sekmēt kopīgo interešu apzināšanu un aizstāvību, kā arī efektīvākas vienotas komunikācijas veidošanu ar pašvaldību. Respondenti norāda, ka vajadzētu uzturēt un iedrošināt **pašvaldības un NVO komunikāciju** arī starp konkursu periodos, **nelimitejot to tikai ar projektu konkursiem**. Vairāki respondenti rekomendē izstrādāt regulāru sistēmu dialogam starp pašvaldību un NVO, piemēram, tiekoties vienreiz ceturksnī vai radot iespēju NVO sektoram piedalīties novada norišu plānošanā un lēmumu pieņemšanā.

SECINĀJUMI UN REKOMENDĀCIJAS

- ▶ NVO aktuāls izaicinājums ir plašākas sabiedrības iesaiste, bet kā efektīvākās metodes iesaistei tiek atzīta - individuāla cilvēku uzrunāšana caur "atslēgas" cilvēkiem un ar sociālo tīklu palīdzību. Individuāla cilvēku uzrunāšana ļauj brīvi izvēlēties vēlamās mērķa grupas un biežāk rezultējas ar cilvēku atsaucību, bet prasa kompetenta NVO darbinieka klātesamību, kas labi pārzina savu darbības teritoriju un tās iedzīvotājus. Tas ir darbs ar cilvēkiem, tāpēc svarīgi novirzīt pietiekami daudz resursus cilvēkresursu spēcīnāšanai.
- ▶ NVO pārstāvji atzīst, ka viena no svarīgākajām problēmām ir nelielais iedzīvotāju skaits, kas gatavi iesaistīties brīvprātīgajās sabiedriskā labuma aktivitātēs. Aktīvo iedzīvotāju kodols ir nemainīgs, un ir grūtības piesaistīt jaunas "sejas". Daudzi esošie līderi („atslēgas” cilvēki), kas jau ilgstoši darbojušies NVO sektorā, esot noguruši, „izdeguši” un ar zemu kapacitāti, savukārt jaunu cilvēku iesaistei darbā NVO pastāv daudz izaicinājumu, piemēram, darba atalgojuma neprognozējamība, sarežģīti iegūt nepieciešamās kapacitātes.
- ▶ Lai veiksmīgāk risinātu resursu trūkuma problēmu NVO sektorā, jāizvērtē pastāvīgu mentoru ieviešana, kā arī būtu nepieciešama vienmērīga un regulāra kapacitātes spēcīnāšana, atkarībā no NVO pārstāvja iesaistes ilguma un funkcijām NVO, iespējami nodrošinot arī attiecīgu dokumentu par iegūtajām zināšanām, uzlabojot konkurētspēju un profesionalitāti, kas tiek akceptēta arī ārpus nevalstiskā sektora.
- ▶ Spēcīgu līderu identificēšana un kapacitātes spēcīnāšana ir nozīmīga sabiedrības aktivizēšanā un uzticības veidošanā, uzmanība būtu jāvērs jaunū un esošo līderu spēcīnāšanai caur mācībām, pieredzes apmaiņām un konsultācijām un mentoringu.
- ▶ NVO ir tendence startēt lielākoties vai nu tikai nacionāla un lielāka finanšu apjoma vai tikai reģionāla un vietēja mēroga projektu konkursos, tikai atsevišķas NVO finanses piesaista no dažāda darbības mēroga un dažāda finansiālā apjoma finanšu programmām. Kā būtiskākā programma ar lielākiem finanšu apjomiem tika norādīta LEADER programma, mazākiem – pašvaldību projektu konkursi. regulāri ziedojumi no dažādiem ziedotājiem ir šobrīd ne pārāk izplatīts NVO finansējuma veids, biežāk ziedojumi nāk no viena ziedotāja.
- ▶ Līdztekus pašvaldību organizētajiem pašvaldību projektu konkursiem respondenti kā nepieciešamāko finansiālo atbalstu sevis pārstāvētajiem NVO norādījuši atbalstu no pašvaldības bez deleģējuma/sadarbības līguma vai projektu konkursa, kas saistīta ar nepieciešamību saņemt lielāku finansējumu laika posmā, kad tas nepieciešams, jo projektu konkursi pašvaldībās lielākoties notiek vienreiz gadā. Vienlaikus jānorāda, ka prakse piešķirt finansējumu bez deleģējuma/sadarbības līgumiem vai ārpus projektu konkursiem būtu rūpīgi jāpārskata, izstrādājot sistēmu, kas ļautu nodrošināt caurspīdīgu un visiem pieejamu procesu, nodrošinot informāciju par iespēju un sasniegtajiem rezultātiem visai sabiedrībai.
- ▶ Pašvaldību organizētajos projektu konkursos NVO vēlētos uzlabot procesu caurspīdību vērtēšanas kritēriju piemērošanā, dažādot lēmumu pieņēmēju pārstāvniecību, nodrošināt atbalstu projektu pieteikumu izstrādē un nepieciešamības gadījumā arī īstenošanā (īpaši neformālām iedzīvotāju grupām), spēcīnot teritorijas aktīvo iedzīvotāju kapacitāti, paplašināt atbalstāmās jomas un norādīt detalizētu informāciju par nosacījumiem, padarot to pieejamāku plašākai sabiedrībai.
- ▶ NVO vēlas ciešāku un regulāru sadarbību ar pašvaldībām, nodrošinot pastāvīgas tikšanās vai iesaistītes rīkus un kļūstot par sadarbības partneriem, sniedzot ieguldījumu teritorijas iedzīvotāju iesaistīšanai pilsoniskās aktivitātes procesos, spēcīnot pašvaldības kapacitāti NVO un pilsoniskās līdzdalības jautājumos, un veidojot papildinātību un sinerģiju abu sektoru īstenotajām aktivitātēm.

- ▶ Sadarbībā ar lēmumu pieņēmējiem kā efektīvākā atzīta tikšanās klātienē, salīdzinoši efektīva arī rakstiska viedokļa izteikšana, uz datiem balstīta viedokļa paušana un izteikšanās medijos, blogos.
- ▶ Publiskie iesaistes viedi – iedzīvotāju forumi un sabiedriskās apspriedes, norādītas kā salīdzinoši neefektīvas, un NVO norāda, ka, lai sasniegtu ne tikai nelielu aktīvo iedzīvotāju kodolu, bet plašāku sabiedrības loku, nepieciešama jaunu iesaistes veidu izmantošana.
- ▶ Reģionos iedzīvotāju izsaka bažas par līdzdalības iespēju mazināšanos no novadu centriem attālākajās teritorijās pēc plānotās administratīvi teritoriālās reformas īstenošanas, rekomendējot projektu konkursu NVO un neformālajām iedzīvotāju grupām paplašināšanu vai izveidi, ja tādi vēl nepastāv, ieviest līdzdalības budžetu, īpašu uzmanību pievēršot mazajiem ciemiem, kā arī līdzdalības un NVO mentora amata pozīcijas izveidi jaunajos novados

Sabiedrības integrācijas fonds

Kultūras ministrija

Šis aptaujas rezultātu apkopojums ir sagatavots ar Sabiedrības integrācijas fonda finansiālu atbalstu no Kultūras ministrijas piešķirtajiem Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par apkopojuma saturu atbild biedrība „Latvijas Lauku forums”.